

3315

prof. dr. Ante Bauer

A N A L I Z A P O S T A V E
Z B I R K E M O D E R N E P L A S T I K E

u
Gipso teki

Z a g r e b

1948.

Postav jednog muzeja nemoć je problem kojo treba riječiti, da će dobije i polači ono što jedan moderni i savremeni postav muzejske sbirke zahtjeva. Muzej nije i nesiguro da bude ekskluzivni privilegij izabranog broja stručnjaka. Muzeji nisu i nesiguri biti samo znanstveni zavodi, u kojima će se izlagati materijal sa kriterij stručnjacima, dok se na interes i prilagođenje najširem slijetu domaće publike nebi obradala dovoljna ili kak nikakova pažnja. Muzeji su svojina najširih narodnih slojeva i tek onda kada budu interes tih najširih masu za muzeje polučen u punoj mjeri, tek onda će važnost muzeja polučiti svoj pravi značaj, a muzeji će postići svoju punu i pravu vrijednost.

Treba znati i to, da je bitne razlike između današnjih posjetilaca u muzeju i onih koji su ranije ulazili u muzejske sbirke. Raniji posjetilaci bili su tek manji krug sa više ili manje stručnim znanjem i poznavanjem muzejskog materijala ili vremenom iz kojeg taj materijal potiče. Dakle publika sa izvjesnim predznanjem. Ova publika dolazila je u glavnom radi užitka i razonoda ili, a to je ranji broj i većinom samo stručnjaci i naučni radnici, radi stručnog reda u muzejskim sbirkama. Danasna publika naprotiv, dolazi u prvom redu da pročišći horizont svoga znanja i da osjeti i primi vrijednosti, koje je ranije vrijeme ostavilo nama u nasljedstvo. Većina ove publike je bez predznanja, bez stručne spreme, pa često i bez poznavanja nejednouznijih pojmova o vremenu i materijalu u vezi sa sbirkom u koju je ušla.

Izlaganje muzejskog materijala mora dakle biti usmjereni u glavnom prema ovoj i ovakvoj publici. Na-

Bin isle da je tom biti takođe ne uvere, niko da publike ijeftina primaren objeđaj uivanja i rasorode u tim zbirkama, jer se jedino u tom slučaju ineti potreba da opet dodje u ove zbirke. Niloj publici, kojo je ritmom vremenom površnog i brzinskog života, nije potrebno mnogo materijala, nevo u prvom redu, **v a s t a n** materijal, vrlo kojem se vi stvoriti slika i kriterij o pojmu i vrednosti. Uzeti imaju danas i jodnu još većiju funkciju - da ocjene vrijednosti koje su stvorile i ostavile ranije generacije i da ovako ocjenjene vrijednosti stave pred posjetitelja. Muoži, tako, pozuju odgojiti publiku i dati im kriterij o vrijednosti.

Sipoteka je već po karakteru svojih zbirki u prvom redu namjenjena u didaktičke svrhe. Već sam princip prikupljanja materijala primarno određuje njegovu namjeru široj publici, a tek druga, ali uz sekundarne komponente muzejskog rada, je naučna. Stoga smo se i kod postava izloženih muzejskih zbirki vodili prema principu izlaganja sa najšire slojove posjetitelja i nastojali smo uskladiti izložbeni prostor tako, da postav zbirke sam po sebi vodi posjetitelja kroz muzej-ske dvorane. Da posjetitelj, ako se prepusti muzejskim zbirkama, da za one oseća uenjere kojim putem treba da ide i što treba da vidi. U kolikoj mjeri je to polućeno, to zadočito i najbolje pokazuje praksa - to se vidi kada neopasice promatranu publiku kako prolazi kroz muzejsko dvorano, kojim putem se kreće kroz dvorane i što zanosi. Imao time možemo eventualno neknedao korisnici raniji postav dvorane i ukloniti nedostatke koje ranije nismo primjetili.

Kod određivanja istog bonog prostora za pojedinih majstora i kod izbora materijala za izlaganje drželi smo se u prvom redu **z n a s t v e n o c**. **P r i n c i p** u granicima tehničkih po učnosti. Ovo nije bilo isvedivo u juroj mjeri, jer smo od pojedinih

majstora, koji su u našoj plastici imeli veći značaj, imali prenali izbor materijala za izlaganje, pa je prema tome i stavljen u manji izložbeni prostor. Izbor materijala bio je u glavnom usmjeren na značaj i glavne karakteristike cijelokupnog opusa doličnog majstora. I ovdje se nije to moglo u cijeloći investi kod svih umjetnika, jer od pojedinih mogu kaju baš ona djela, koje su se doličnog majstora najznačajnija. Osim toga i same prostorije uvjetovale su u znatnoj mjeri izbor izložbenog materijala nad veličinu. Morale su izostati sve monumentalne plastike, koje su većih dimenzija od enih, koje prostor može primiti i koje u tom prostoru mogu biti bar donekle muzeološki postavljene. Isto tako su morale izostati sve manje plastike, koje se mora postaviti u vitrinama. Ovo ih tehničkih razloga nije bilo provđivo, a izlaganje sitne plastike bez vitrina, pokazalo se neuputno. /Gipsoteka ima manjeru sitnu plastiku izložiti u zasebnoj dvorani u III. katu dvorišno zgrade, gdje bi bila izložena cijelokupna sitna plastika - figurice, skice, plakete, i medalje/.

Sav ovaj materijal, koji nije izložen, postavlja se u dvoranu za studij, koja se uređuje po drugim principima i čiji prostor nije galerijskog odnosno izložbenog karaktera.

E s t e t s k i p r i n c i p postava bio je primoran za kompoziciju kako pojedine dvorane, tako i cijelino ukupnog izložbenog prostora. Nastojalo se dvorane postaviti tako, da u prvom redu ne budu pretrpane i da masom izložbenog materijala već na prvi utisak ne djeluju zamarajuće. Svaki izložbeni objekt nastojalo se postaviti tako da ima dovoljnu distansu za promatrane, da je postavljen tako, da ne djeluje negativno na objekt koji stoji do njega, odnosno da ga se ne postavi tako,

da kraj drugoga objekta ne dodje do izrađaja, da se kraj njega ne izgubi i ustanji u vrijednosti.

Ovdje se moralo pozitivno razgovarjati, koja u prostorijama slijepoteku nije zahvalan problem za rješavanje postava. U prvom redu zato, što izvor svjetla pada previše nisko - potrebno bi bilo zapravo odozgo ili barem visoko sa strane i po mogućnosti sjeverne strane - drugo što je rasvjeta sa dva izvora i to prije podne u jednom prevcu, a po podne u drugom. Zatradio su orijentirano u prevcu sjever-jug i time se nije moglo isbjegći. Tek u nekim prostorijama, gdje je to počasni izložbeni prostora dozvolio, razdjeлио se proctor u dva dijela tako, da je svaki osvjetljen sa jednog izvora. Ali to je donjelo lošu posljedicu, da je u isvjечni dio dana jedan dio prostora bolje osvjetljen, a drugi slabije.

Nastojalo se kod postava izložbenih objekata pozitivno i zvor svjetla - da izložbeni objekti ne dodje u plonu, kroz koju svjetlio dolazi u izložbeni prostor. U tom slučaju žubi plastika treću dimenziju i dolazi do izrađaja jedino kap silhueta, a posjetilac nije u mogućnosti da ju vidi. Ovo osim toga zanara oko, što posjetioca umare fizički.

Pozitivnost na kojem je plastika izložena je isto tako odlučujući faktor, koji uvjetuje, da vrijednost izložene plastike dodje do pravog izrađaja. Visina postamenta mora se odrediti prema samoj figuri - visina na kojoj figura djeluje, odnosno na kojoj najviše dolaze do izrađaja sve njene kvalitete. Odlučno je i to, da se visina postamenta često mora podrediti i okolini. Dverana, zaniviljena kao jedna jedinstvena kompozicija u

vjetuje da sve dinoncije budu uskladjeno tako, da jedna dragu ne potriva, da jedna izgubi onu prasninu, koju druga figura prouzrokuje. Kraj niza figura koje su morale biti visoko postavljene, trebalo je postaviti takovo lastike, koje će popuniti prazninu koja je nastala u dolnjem horizontu. Tamo gdje izvjesni broj figura akcentuiran vertikalu, moralo se postaviti takove plastike, koje će dati izvjesne varijacije, koje će razbiti to jednosmjerno akcentiranje i dati horizontalne akcente. Rasilo se na to da pojedini predmeti ne bi bili stavljeni prenisko, a drugi previšoko, da se posjetiocu užesti svaki fizički odjor kod različenja izložbenih objekata.

I ovdje dozvoljeno diktira sam izložbeni objekt - postaviti figuru na niski postament, da se dobije efekat u dolnjem horizontu, određuje karakter same figure, da li ona na takovom postamentu dolazi do izražaja i da li je njena vrijednost na takovom postamentu polučena ili nije. Izloženi objekt, ako je sastavni dio zbirke kojoj se izlaže, ne smije u tom prostoru biti tek dekorativni objekt. Za dekoraciju prostora mogu se upotrebiti najrazličitija sredstva, ali ne materijal koji je istovremeno i izložbeni materijal.

Da se unese nešto promjene, ritma i ritmika u izložbeni materijal, a da se ipak ne mijonja i ne slobi glavni akcent koji mora ležati isključivo na plastici, izloženi su crteži, po morućnosti skice za spomenike pojedinih majstora. Ovaj materijal izložen je na stolovima i na zidovima kao materijal, koji je pod-

predjen i lastici i koji je u izvjesnoj mjeri popunjava i prati.

Da se ublaži nasa postojanata, nastojali smo dati izvješnico varijacije sa kronološkom.

Za postav zbirkice moderne plastike - za razliku od Antike - oslikane su dvorane sa svjetlim neutralnim tonovima. Nastojalo se dobiti takav ugodjaj, da se eliminira djelovanje manjeg po sebi neugodnog i nepodponog tvorničkog prostora, koji nije predjen za ovu kojoj je sadržaj namjenjen i koji se nikada i sa nikakvom adaptacijom neće moći potpuno prilagoditi i preediti za izlaganje ovačkih zbirki. Kod pojedinih značajnijih djela, da bi se dobila što potpunija vrijednost dotične djela - u smislu "mice en valeur" - postavljene su pred zastore, u niše ili tako da se posjetilac na svom putu kroz izloženi prostor mora prema njim saustaviti. Ovi zastori ujedno svojim kolorističkim efektima oživljuju prostor, naglašavaju distancu i akcentiraju ona djela, koja nose dominantu u doličnom prostoru.

Postav je razvraten u zbirci moderne plastike u glavnom kronološki, odnosno u granicama mogućnosti prema autorima. Za razliku od postava Antike, u kojoj je primarni kriterij bio stilski.

Cjelokupni postav zamišljen je tako da zadovolji i estetski i instruktivni sadetak. Kroz dvije godine izlaganja u Gipsoteke vidjeli smo da kod donaće moderne plastike publika trudi više instruktivne podatke nego estetske momente. To je pogotovo potencirano time, što je neposredno u kompleksu Gipsotke zbirka klasične Antike, koja jo duže saborana sa izrašitim estetskim kriterijem i tendencijom da prikaže stilsku genesu grčke umjetnosti, ali sa bogatom tematikom sadržaja upućuje na instruktivni mom-

nat. Lanđba genetički prolaz iz klasične antike preko starohrvatske, renesance i baroka do moderne plastičke. Radi toga publike iz antike preko srednjovjekovnog razdoblja do danas, u kojoj su i prošlo. Radi toga i dvoje tisuća godina i prolazi na modernu plastičku.

Da bi se zadovoljilo i inostruktivni kriterij - koji je nesumnjivo morao biti podređen već radi samog karaktera zbirke u kojoj neminovno estetski monotonija mora ostati dominanter - postavilo se, uz izložbeni kriterijevi svakog autora, kroz članak o pojedinosti se osnovnim biografskim podacima i glavnim značajkama u njegovom opusu. Ovo je stavljeno u prostoru tako, da nije akcentuirano ni po formatu ni po tekstu. Na pisanom stroju ispisani karton, sa estetski raspoređenim tekstrom, postavljen je tako da je dovoljno uočljiv svakome tko će čitati natpisce i tražiti pouzdanje, a neće smetati onoga koji će se probati impresiji i umjetničkoj vrijednosti izloženih djela.

Važno je pitanje da li, kako i koliko potrebiti posjetiocima u izložbenim dvoranama muzejne institucije sa jednog dana, publika, kada prolazi kroz vodi muzej, umori se. Fizički umor potencira i psihički i rezultat je i po publiku i po muzej kod takovog posjetioca, u koliko nije korativan, ali manjkav sigurno. Zato je potrebno da se posjetioci može, nakon što prečleda izvjesni prostor, odmoriti i fizički, a i psihički, jer ovdje je psihički umor daleko veći i odlučniji nego fizički. Osim toga važno je i da kod izvjesnih većih i značajnijih sponzora publike ima mogućnosti sjesti i smireno i odmireno prošiviti umjetničku vrijednost te u djelu. Neki će posjetioci doći u muzej možda samo radi jednog jedinog sponzora, radi jedne dvorane ili jednog umjetnika. Taj će se na jednom mjestu dulje sudržati. Vrijedno je njegovog zadržavanja pred

tim djelom, odnosno u šoj dvorani, nijurno će biti uvjetovano, da li će biti u pogodnosti da ovde uđeno ide ili li se morati sjelo vrijeme otejeti. Iznadna pogodnost sa sjedenje nije rješena time, ako se samo postavi doveljan broj stolica i počinjenosti ih tamo gdje se to ima dovoljno sjesta. Važno je gdje se poslovni rad mijast za sjednje. Uobičajeno je unutar redovitog ne bira gdje će sjesti, nego sjedne tamo gdje žele sjesta. Zato sjesto za sjedenje treba da bude plemeniti postavljenem tamo, gdje će posjetiti određene smrti onaj čovjek, koji onda od početka zbirke želi ukloniti. Redovito su izvješnici dopušti polje napraviti, odnosno obliko. Zato se primijenjuju poslovne mjesto za sjedenje može polužiti baš taj, da se posjetiocu sadrži onaj pogled koji je najznačajniji i koji će ili u dvorani ili pred njim najviše teći. Njedji su oni posjetiocici koji si biraju mjesto gdje će sjesti. Zahvaljujući izabranu izvješnici pogled ili izvješnici objekt i sjednu pred njega. Za tajvoj posjetiocu je svejedno gdje će stajati stolice, jer će si ju sam donjeti tamo, gdje će njemu odgovarati.

Kako i na koji način i u kojem obliku postaviti ova mjesto za sjedenje, postojali su i rješiti na razne načine. Forma stolice, klupa, stola, i mjesto gdje stoji, sve to igra oduševnu ulogu u kompoziciji izložbenog prostora. Teško je bilo zamisliti u zbirci Antike da stoje moderni stolci. Zato se nastojalo dati jednu formu, koja nije kopija antike, ali je usklađena tako da ne smeta i ne uparenja oči. Osim toga tako se dade probititi.

Tako je bilo u zbirci modernoj plastike. Stilska parciatura se dva naslonjuju i dva stolca oko malog niskog stola, na kojem su pod staklom Valdecovi crteži, postavljeni u dvorani Rondid - Valdec, odgovara i vremenu i načinu, a i motivima izloženim u toj dvorani /naročito

Rendićevim portretima. Bilo bi po voljno da bi jedno
srećno rješenje i se ostalo dvorme. Za sada je to ov-
dje ostalo tek improvizirano ili se porazredjenih
klupa, koje su planini postavljene i uzmjerene ili na
izvještice značajne concepte ili na sjedionice dijelje-
prostor ili zidu novi prostorijai.

U post-vu vorana sa slovenckom plastikom, gdje
je ujedno i savršni između novi prostor u Gipsoteku, u
planu je postav jedne manje prostorije u kojoj bi bio
isključivo samo mjesto za sjedenje. Odatle je lijep
pogled na tornji vrt, koji se vidi u interesantnoj
urbanističkoj formi. Neko bi se pružila posjetiocu no-
vućnost da se odmori uz izgled na mirnu, estetsku for-
mu historijske arhitekture. Ovo je namjerno učinjeno,
da publike iz muzejskih zbirki ne ispunje odmah na uli-
ci i da se uzmjeri vrat na travnjak i autobile, za
promet i slični, nego na jedan estetski momenat, kojega
posjetioc preče dnevno vani i izvan zidova muzeja.

P r o z o r i u toj prostoriji ostali su radi
izgleda van neapanirani, dok je u svim izložbenim pro-
storijama sa apniranim prozorima satverski pogled iz
vorane. Apniranjem prozora je ujedno dosegivena snire-
nija rasvjeta, a i neestetski utjecaj na okolicu parada
ne smeta ugodjuju unutar izložbenih muzejskih dvorana.

ADMIRA PONOVAK U DIPLOMAČIJSKIM LJEVIMA

Ponjav svakog u jednom djelu zbirke moderne plastike u Lipotoviću pružaju je planoci. Za svaku izloženu načinjeno je predstava sisa marta i okica kato i na koji način da se uređi prostori, kako pojedine dvorane tako i cjeline izloženog prostora. Kod toga se računalo u prvom redu sa ekspozicijom koju se raspolaze, zatim sa planom u kojima se daje pojedina dvorana ukloniti sa ostalim dvoranama u jednu cjelinu, odnosno sa cijelinom kojom je zbirka danas savršeno plastike. Moralo se voditi računa da se uravnote i materijal pojedinosti u jednom predstavlja valjnosti kojih smisla i način donošenja plastici, odnosno poveznicu međusobno s kojim Lipotović raspolaže. Za pojedine majstorce, koji imaju veće značenje u načinu donošenja plastici uzeto je relativno malo mjesto i isto on manji broj radova i to radova manjeg značenja sa četvrtog majstora. To su uvjet velike reane okolnosti u kojim se pojedine umjetnika nije moglo kompletirati u zbirku Lipotovića. Radi ponajkrajnja značajnijih i representativnijih stvari u zbirku Lipotovića, isto tako su od izvjesnih umjetnika njihova djela manje značaja da se barem kvantitativno i u prostoru udomaćiti kvaliteti i prikazati značenje toga majstora u razvoju nove savremene domaće plastike. Postepeno će se u svakoj prostorij postavljati one djela doličnog autora, koje će se vremenom nalaziti, a koja će zauvjeca biti značajnija od sada izloženo materijala.

Iste-tav zbirke morao se podrediti prostoru s kojim se raspolaze i u granicama mogućnosti, koje prostor pruža, postaviti zbirku. Te okolnosti su uvjetovali mnoge korbine o kojoj bi u drugom prostoru nizurno bilo drugačije postavljeno.

član u zbirku moderno plastične arhitekture je sa velikom dvoranom u primorju evropske zgrade. Ova dvorana bila bi za celokupno vrijeme ujedno i alez u historijsku zbirku, koja bi bila u ovoj zgradi u primjeru postavljena u formi zbirke za studij a ne galerijski, radi prijelaz i ne-podesnog poslova.

U ovoj izložbi bi neuvječan najnovije nabavke za zbirku i posećek da ih se tamo isplatne, prije nego ih se postaviti u izložbenoj dvorani sa ostalim djelima dotičnog autora, odnosno u dvorani za studij.

Ovakovo izlaže pojedinih djela i ne svojih poslovnih sasama. Ovo jo a pravon zedu radi toga da se istakne, da je nešto novog nečinjeno u muzeju, da će osjeti da je muzej organiziran logički i raste, da će istaknuti da je nova načinštva ili kopljena ili potkopljena, ili dana u posezu odnosno na izlaganje. Kine se poludaju interes člana publike i za muzej i rad u muzeju. Posjetilaci koji će se doći u muzej viditi će redovito neke promjene već neposredno na sponi ulesu a zrada odnosno u zbirku. Nova načinštva stajala bi u toj dvorani najdalje 3 - 10 dana, da publike logički seđe ili redovito dolazi jedan - dva puta mjesecno u muzej, da joj se ne ponovi isto sljedećem posetom u sredini. Posav nove nabavke u ovom prostoru pruža mogućnost, da se nova nabavka odmah izloži bez da se njenja postav dvorane, u koju bi ova trebala da bude uklapljena. Unjetnuti novi izložbeni predmet u jedna dvorana često puto uvjetuje pot ane novi postavljanje prostora, odnosno ojolic dvorane, pogotovo što se radi o plastiči, koja je monumentalna ili značajna za dotičnog autora. Ovakove prenjeane česte su uvjetovane sa tehničkim područjima i materijalnim izdaciama

koji ili višu predmetni ili su iz bilo kojih razloga neizvodivi. Radi toga je kombinacija ovog postava novih nečovki u uložnoj dvorani sretno rješenje sa značajnim pozitivnim utjecima. Ovaj prostor može poslužiti i za povremene izložbe izvođenog materijala vezano za temu, autore, materijal, najčešći i slično.

Osim plastičke koja bi bila izložena kao nove slike ili u povremenim izložbama, nobi u toj uložnoj dvorani bilo ni jedne druge plastičke. Za dekoraciju prostora došle bi u obzir eventualne fotografije ili slike - ili neki drugi dekorativni objekti - ali ne plastičke. Plastičke su ovdje kao dekorativni objekti isključeno u prvom redu radi toga da ne konkuriraju osim plastičkama koje će biti postavljene kao izložbeni materijal. Drugo, da plastika koja je nosilac glavnog akcenta ovog muzeja ne padne na dekorativni element u prostoru koji treba bude pripravljen za ulaz u izložbeni prostor.

Ova ulasna dvorana služiti će i voditeljima grupe i predavačima da mogu u jednom širem prostoru okupiti veliki broj od više desetaka ljudi i održati u vredno predavanje prije ulaze u izložbeno dvorad. To je narobiće veliko za škole i organizirane grupe posjetilace.

Ša prododata orijentacija publici, ovo u glavnem pojedincima odnosno posjetiocima izvan organiziranih grupa, je već u samom stublju. Neće se jednog dana u kojem su u dvorani sve izvorane i označen prostor kojeg zauzima pojedini autor. Ujedno je osičen pravac kojim je počeljno ta publika prolazi da bi bila u stanju da viđi cijelu sbirku. Akcenti organizirani u prostoru nisu jo istini putovi. Akcenti koji treba da diraju tok nojim publiku treba da ide, usmjereni su istini pravceni.

Ukko ova deljaka ulazna dvo strana još nije dovršena, to je u R. katu dvorilice zgrada u prvoj dvorani i zbijlo podzemne plostili, neposredno na samom ulazu predviđen prostor za "uvodno predavanje". Nečestitak ovoj zgradi je taj, što jož zapravo neposredno u izložbenim komplikcijama. Publike koja dolazi u ovaj prostor ima otvoren pogled u cijeli rim dvorac koji se nastavlja. Zato ovaj prostor nije podesan za bilo kakvo predavanje. Ništa ose a, nego samo najosnovnije mjušte o izloženom materijalu, o tom vodjenju i slično. Publike nija u stanju da se u tom prostoru koncentriše na predavača.

Da bi se doneslo izolirao prostor na ulazu i da se satversi direktni pogled na izvor svjetlosti, što neugodno djeluje i u stvari ubija prostor, postavljeni su izmedju stupova nasuprot ulazu **z a s t o r i**. Negativna strana ovog ulaznog prostora je u tome što je lijevo od ulaza Birkli pogled na rim dvorac, u kojima je razvjetre jača i prostor svjetlijiji, nego u ovoj prvoj dvorani. Radi toga privlači ova strana posjetioca intenzivnije nego desna strana u kojoj je zegrovo sjedetak izložbenog prostora i materijala. Da bi se umekšao prostor u ovoj prvoj dvorani vedno je bilo, da su baš postavljeni zastori a ne paravani. Zastori su postavljeni izričito radi toga, da se unese bar nešto topline u formi, limiji i materijalu, tipični, hladni, tvornički prostor, koji ni po arhitektonskoj formi ni po slaboj rasvjeti nije jedesan za izlaganje. Puruvani daži dijam zida i u znatnoj mjeri mogu se upotrebiti da će formirati prostor u dvoranama. Zastor naprotiv, djeluje daleko jače i može ga se dobro primjeniti baš u ovačkovim postavica, gdje treba da unese život u topline. U stvari da slijedi prostor i da ga nini uporabivati.

Da bi se privuklo publiku u prvi tok i da ne neglizati pravac kretanja na desnu stranu, akcentuirano

je postavljen u Neandrićeva filiju "Zagrebački grobni spomenik" na pročelje desne stijene, između dva prozora. Iza ovog spomenika, a na sedišnjem prozoru postavljen je zastor, koji je prilično izražen i varen u koloru i koji time oživljuje arhitektoničku detalje. Iz perspektive koja se pruža na ulazu u isložbeni prostor I. kata ovdje je poslobđen najintenzivniji koloristički efekat, koji ponosi, da će posjetioce usmjeriti u tom pravcu.

Zatimniji ton koji je dan s crnim bojama tugači sa stilizom garniture i stolom na kojem su crteži kipara Valdeca ima jednu pozitivnu stranu, koja daje publici jedan ugodnji mir i u izvjesnoj mjeri liriku - a toliko je to moguće u ovakvih hladnijih bontonskim tvorničkim prozorima.

Vedma publike koja dolazi u nešto manje eksponovane i ne jednu osnovnu pogrešku - daoli a što kada u vremenu preći svoje vreme, sve spirkice, viditi sve izložene predmete i pobrati atičke koje nije u mogućnosti da prodi i dobiti - i na koncu pronoren izlazi isuzeće u glavnom bez doživljaja i bez osjećaja vrijednosti, koja uobičajeno osjećaju stvarke. To je svrha ovog intimnog ugla, da djeluje na posjetioce smirujuće i da brainu, na koju inhilinički savremenici posjetilac, u što je moguće većoj mjeri svede na minimum.

Osim toga i sam materijal koji je na stolu izložen pod steklen - crteži "iz dječke biljelice" kipara Valdeca - sam taj materijal traži ugodnaj, koji će dozvoliti i osigurati zapaljanje detalja na koje su izloženi crteži i umjereni. Ovi crteži protinju su i napunjeni izloženom materijalu i dokumentiraju certava vrijednost u kojoj je Valdeca život. Ovaj materijal učinkno pridonosi upoznavanju vremena i prilikom u kojem je autor

živio.

Dalnji postav u ovom prostoru bez poteškoća
usuđujuće čelji, tek posjetitelja pred djela kipara Val-
doca, koji je uz Rendića izložen u ovoj prvoj dvorani.

U djelima kipara Valdoca imamo izvještajnu repre-
taciju u izloženom materijalu. To su skice u poljotku -
personalifikacije Žora u Hrvatskoj i skice o čovjekoj
slobodnoj plastici - personalifikacija rijeke u Hrvatskoj.
Ovalni materijal kod drugih majstora nastojali su, iz-
bjegći u prvom redu radi toga, da se ne ponavlja slični
motiv, drugo da se ne ponovi red kod ovih Valdecc-
vih plastika, i napokon da se ne dobije utisak da se
autor sam po sebi potavlja i da nema širi reportažar
svojih motiva. Kod Valdoca nismo se izlažiti ovoj mate-
rijal u punom opsegu radi toga, što u zbirima Cipeote-
ko Valdec nije nastupan u onom opsegu, koji mu prema
značenju sa našu savremenu likovnu umjetnost pripada.
Da se već samim prostorom, koji jo u izložbenom kompleksu
dan Valdocu, neglaci njegov značaj, to je po ušeno
više kvantumom nego kvalitetom, koje bi mu u stvari od-
govarala.

Prikaz značaja Rendićevog opusa u smislu njegovi
zadovoljstva, premda sa relativno slobodnim materijalom.
On je uglavnom portretista i kao takav je ovdje prikazan
sa svojim ranijim radovima. Od kraćih pompoznih por-
treta nemo ne žalost ništa prikazano. Ali su zato cvi ru-
niji portreti historijski značajniji, jer su u stvari pr-
vi portreti u domaćoj modernoj plastici.

Od nadrobnih spomenika, koji su uz portrete Ron-
dićeve glavne domena, je relativno male reprozentacije
spomenik Borkovcu, ali zato je baš na ovom spomeniku, već
po samom motivu, neglašen nadgrobni značaj. Od niza monu-
mentalnih spomenika na žalost nije sačuvana ni jedna ski-
ca, a kako li cijeli spomenik.

Prilično je manjkovo prikazan opus kipara Valdoca.

I on je značajan kao portretista. Međutim, ovi portreti su u glavnom reprezentativnog karaktera /Strossmajer, Radnić, Nikita Crnojorčić, Luncić/. Strossmajerov opifat u Đahovu je reprezentativan i smučajan sa opus kipara Valdeca. Motivi, kompozicije, obnova materijala i detalje, dekorativnost i romantičnost daju materijalnu sliku satora Valdeca. Njegova monumentalna plastika zastupana je tek se skidaju za sponzorne poseteju Obredeviću i Radniću.

Izložbeni prostor sa cijelim kiparom "Franje Šaša" zauzima slijedeću, drugu i polovinu treće dvorane u I. katu. Druga dvorana, koja je cijela ispunjena cijelima Franježa i optički i prema ugodjaju, raspodijeljena je u dva dijela. U desnom djelu dominira skica sa sponzorikom kralju Tomislavu, sa modelima velikih reljefa, a u lijevom djelu dominira Malinov nadgrobnik sponzorik.

Prostor povezuje kompozicija "Bijeg u Sipež", koja стоји у оптиčkoj sredini prostora i time povezuje obe polovine dvorane u jednu cjelinu, a ujedno prosječa os koja je, radi prolaza, naglašena i veće niz od četiri izložbene dvorane. Ova kompozicija, postavljena na tom mjestu, sugestivno tjeru posjetioca da skrene iz ove osi, koja povlači posjetioca u pravcu prema drugoj dvorani, prije nego je vidio i progledao ovu dvoranu. Već time što je skrenuo u desnu polovinu dvorane, posjetilec gubi perspektivu u os slijedeće dvorane, a akcenti koji su postavljeni u pravcu njegovog kretanja, porazmješteni su tako da posjetioca postepeno zaustavljaju i privlače pažnju.

Postavljajući ova dvorana u prvoj alternativi, predviđena je bila cijela Franježeva animalistika, koncentrirana na jednom prostoru. Ovaj pokusaj deo je negativne rezultata, jer se - postavljene djela na okupu - dobio dojam nejekog dvorište sa obiljem raz-

nih donosili svetlosti, što izgleda da jednoj dvojci komparacija njoj doč, ali je isto najgoru dati. Osim to c' uži se pod uno individualni karakter ovako od ovih tri crte, koja je bila smisljena za ova prenesenojova djele. Sto s još ovih crteama napisano razbijeno i u interesu su postavio rane redjene crte, da svaka sver crte srebro. Isto individualno čujo.

Pravko ovo podelo i nudio za poslovne poslovne
ljeve su u izravno. Ovo je učinjeno radi toga, da ne
dobiće jedan individualni karakter a to je bila i ljestvi-
ne posla. Jče da iznosi. Ovo podeljuje njoj crte, jer
ime i osijedljuje učinak da podeli ovu ljestveni dje-
luju kao odložen ili drugi prenosići materijali i u tak-
im dobrotivim, putem. Ovo nas upućuje na izradu ovog
ovčekovih aranžmana u kočava izloženog materijale /po-
stavljanje u pozore, na peči mještaj na počasnicu, na
stolove, stolice, okruglo i slično/.

Stolac u t p e ē u d v o z e ī u da je
potrebno u izradu ovog aranžmana. Voj sam prostor unutar
kontinuitete oblikovanog prostora nije jednoliko sa
veliko podeljeno potražiti. Razlikuju osi, koja ide kroz
nekoliko dvostrukih jedinstvenih povećanih, nastavljaju se i u cil-
jednog dvostrukih. Ovo je jedan akcentuirano time, da je
pod u sljedećem dan izvedeno više, ja je učinak u četvrtu
dvorana ujetovana de stvarana /koje se u drugu osi penju
u dvorani se djeleme na dve Dvorišće/. Kako je ovaj u-
kaz već nagnut u obliku dvostrukih i re se osi, koja se u
nim dvorcima svrstava baš ne ovom ulazu, to je -- da se
uneke crte forme tvorećim prostorijama - nagnjen na
alegu luku, koji je nastanjeno tvari ugodni ulaz. Ovaj luk
odjavare i dobiti sada i tako dojen funkcionisalo lu-
ku. Po svom usredjeđuju ovaj luk dobro djeluje na prostor
na jedno i na drugo stvarno.

Treća dvorana zadnjeg je sa slobodnim sa-
storima u otvorenoj na dve dijelu i rendje-

Jedna rađa dve godine — na Trenčinu — Kepr
čiće. Prostor je razpozoran tako, da je ugas
strana dostojanstvena u podstavu Brančajovih vježbi, dok jo
zadjeva u životu hrvatski. Ljova strana je u boljim por
odnosa, što će u ovi proleće i isti rođendan naro
dati odgovor. Da bi se soprovorio sa unutru u vojnu o
snadju ravnog potjetloca i da mu se ne rometi izloženja
centra u postava privata i određe sniježni krovčići u avionu
ni — portovaljena je Brančajova volna-konvojna "Turizm"
toko, da ju se nepoznato ne alata u ove vremena zoro
parasiti. Da se eksplozije ovoje proštore jedu počita, posetiv
ljena je jedna slika: "Zvijezda u sklopu". I koliko,
koje je slike ukrasile proštore u svrhu /Rosenje ra
njenice/. Na ove dve je komponikate stavljen je eksplo
ti postava inobijesno prostoru kojoj inaju duž
nost, da određe slijepi izložuju publico.

Velič konjskog "kultura" stoji tako, da odmah
uđe jeli plastična slika, ali ju se može u cijelosti vi
djeti tret kada se dodje pred grupu. Osvrdo je i najbolje
postići na veliku slika — oponzalj naša pristojanica na mi
ro oja "Rudarski-Putnik", koja stoji ne dva do tri djele
dvorne.

Spomenuto je komponike, lično, Rudarski-Putnik,
objektora je ovovo ih tehnologija moglo, koji su uvjetom
voli putovačije bili u ovom prostoru. U dvorane Rudarske
nije no la biti kontinuitet zadnje vježbe i pedi torn,
sto te dvornog, vježdajmo, ne bi bilo u dogovorenju inde
žati toliku ovu sliku. Točno tako i dvorane ne posavina
parkelja, no vidim se bi odgovarao za nečiju taku vi
soko konzolidje, kroz srušeno. To to nije slike pose
stavljanja u ovi dvorić u pronosu-kordi, jer od raznolik
zavoj voštora svijetlobojne boje.

Opuštena, olov pričesan je stilizirano iskorist. Njeg
ovo monostretko planita prilazna je sa blagovim spo

monika, slike, u muzičkim objektima i slično, u svome načinu kreću učenju /čitaju i detaljnije/. Povezani su i jedna od njihovih najboljih, kontaktonih mještajima na "Kunica", "Gudur", na veljosti i lijepe folklorne krvetare. Priznatično ječanje je ovde izvršeno tako da se učenje, rukopis, pisanje, knjiglarski rad, per, vrtaljko, u značajnom broju, dolazi u kontakt jedan sa drugim u vežbi pred učionicom.

Izložba im dajeći učionici mogu loži je u slavu novog životnog vremena, dočekano u načinu pomoći kojim je marionjen. Kao i da je u vježbi učivo učinilo vježbu učitelja. Kardinalni leđni i plečobiti i koljotine loži su izloženi u učilištu dvorane, gdje je postavljene gotovo stotinu eksponata. Ovač učio je kroz tečaj i dočinjivanje ab više razlozi. Prevođenje u stvoru uoči koja očekuje raspodjelu načina plastike, drugi redi tako da se u ovom prostoru morele izložbe izloženi učivo preuzeće. Ako se posjetiteljski propusti atocentinske loži na u izložbenom prostoru ne moguće, doći će pri površini raspodjelu svornice u pravtivni pravac od onoga kojim treba da ide. Prvi utisak na ulazu u dvoranu je sumnjičivo čekajući u danu uvozane vrata se ustan i osibica i neposredno do ulaza ovaj učio se sjeđištima. Ta sjeđišta ne dozvoljavaju pogledovanje izrada, orijentirajući se da dodje u silenu, lojin odgovor, da se učije kretati.

Pozjetitelji može ovdje stići i biti utisnuti primjerice u prvo tri dvorane sa dijelima učionice naše stanje je izvrsne koncerne. Qvo je početkom obučen na ciljedetu cragu majstora, koj je tako da učenje učionice u I. katu površine zgrada.

Opat Korcićev rado obavjećen inčinom. Tu su u dvorani ručni plečete. Za sedam su izložene teme: Likovni učevi, fotografija. Vježbalička i crna slika, tako se izložiti.

jedino u vratima. Ovo je la tearijskih zraka i tada
neprovabilo. Osvrnuti se je na ljudi i pogazio da ne nad-
lasci u sasrednjem muzičkom svetu. Uzantonska
četvrti u sasrednjem muzičkom svetu. Gotovo cijeli
dij. Jedino je manjina koja nije mogla ući u crkvu
sv. Mihajla u Zagrebu, kojo je na "Laci" ne može u crkvu
lasti posastaviti. Idući u zagreb i svičaju sardišće dvorne
službe, što bi trebao da ga se izgrije, čimlije keo
uobjetnici. Povrata njenom zadnjom uobjetnicom vođe.
Ovdje je Kardinal Široković, približno 1890. godine
njenom očega. Što je bio tko ličar? A ovo učešće u objec-
losti. Kraljice je bila u Zagrebu, te željela budućnosti
ne.

Slijedeća prostorija doje se nastavlja —
če očvrtka u redoslijedu — srušeta je sa djelitom
kupole. De Bllovića. Storni skelet, položen je
na centralnu fluktu, "čvrsti koji od treće buke" u sivom
polucrtu sa zahvatnim svjetlom sa svih strana, koja je
postavljena u sredinu prostora. Neki pročepi i clava
nepoznato povećano kroz poda u podnicu uvjetovani su
naknadno razvedeni, bilo "kakovog slatističkog efekta". Ova
dvoraca je od svih u muzeju najbrojnije sa plastikom.
Plastički ekserti u celovitim su ne isložbenim otvarima
doliveni putnik i cilindrom ovih figura, kojo su već
po svojoj liniji schwaben učestrići za izloženje i u
nepoznatim prostoru.

De Bllović je ovde predstavlja sa svojim najmonta-
nijim motivima, koji je nejedno osmudljivo — to su psi:
manji psi koji vreba divlježi pred životom i u sredini pro-
storijske lovnosti, te koji su stvorili balice. Bilo ti posebno
postaviti ovoga psa, koji se takođe u centru ovog izlož-
benog prostora, ne treba postavljati ne kožni bi se figura
močio okrenuti na sve strane. Ovo je rijetko uspijelo o-
kravala plastike, kada ih svod asimetrije svih strana jed-

nako interesarant.

U njegovom opusu značajna je glava sa smješkom koja se prikazuje u onom istom tretiranju trenutačnog momenta i raspoloženja, što je toliko markantan kod njegovih pasa. Ostale izložene glave nadopunjaju njegov opus tako, da se iz ovog materijala može dobiti prilično iscrpana slika c njegovom radu. Manjka mnogo toga. Na primjer - njegov poznati "Pljanice", pa poznata figura "Pat na trugu", "Magura", "Hadnik sa konjem" i još par sa sličnim motivima.

Peta dvorana uređena je sa dje-
lma kipare Turkalja, snida i
Jean-Ivanović, Penić, Turkalj, Juhn. Ovej postav bio
bi stilački lošičniji, jer i u tretiranju forme i prema
opusu smo dvojice bliže su ranoj generaciji. U toku
samog postava materijal je znatno povezan, naročito se
Turkalje i Penić tako, da je bilo potrebno predviđati
veći prostor za ove majstore. Kako Turkalj, Penić i Juhn
čine prilično zatvorenu cjelinu, osim toga bliži su Krši-
niću i po formi i po sadržaju, to je prostor rasporedjen
teko, da se ove dvorane predvidila za navedenu trojicu
majstora i povezala neposredno uz dvoranu Franu Kršinića.
Radi toga trebalo je Branislava Jeanne-Ivanovića premje-
stiti u prvi prostor II. kata. Ovo je ublaženo time, da
se na njih nastavlja materijal bezgradih majstora, ko-
ji djelomično spadaju u našu stariju generaciju.

Sva tri majstora, čija djela su u ovoj dvorani,
uglavnom obrađuju ženski akt. Ovaj motiv dominira kod
sve trojice i zato ciljala ova dvorana nosi dominantu u
ženskom aktu. Da bi se izbjeglo tome da taj motiv
"preostali" ovaj izložbeni prostor, stavljen
su drugi motivi na važne akcentuirane točke. Koloristič-
ki akcent postavljen je u paravanom iza pada juče
muškog ekta od Turkalja, iza dvije glave, ruke i grupe

od Renića. Jedna Juhnova glava /portret/ stavljen je na konzolu. Tako su izvješnici skočili u postavu prebačeni baš na motivu koji ne pretvara ženski akt, da bi se tako uravnotežio materijal u izložbenom postavu.

Cijeli izložbeni materijal u ovoj dvorani je više ili manje komornog karaktera. No su ženski aktovi, majka i dijete, obiteljska grupa, portreti, maska uniruđeg, glava starca, detalj ruke i slično. Motivi koji trže u "članovom intiamu zatvoreni prostoru".

Da bi se ta polučilo u granicama mogućnosti, koja pruža ovaj prostor, učinjen je relativno uspješni raspored prostora na autore. Sa kombiniranim formom paravana koji obuhvaća dva srednja stupa, optički je razdjeљen cijeli prostor u dva dijela. Desna strana dvorane, koja je nešto sužena sa srednjim paravonom, upotrebljena je za postav suradnika. I ovde prevladava ženski akt. Redil toga je nekihski skočenat u kompoziciji postava položen na radajući muški akt, koji je neposredno nasuprot vlaštu postavljen pred intenzivni koloristički ton dan u paravonu. Ovaj paravan ide do pure visine stropa. On žek i optički djeli dvoranu u dva dijela.

Ovo je potencirano i na zavoje, kojega srednji paravan čini prema desnoj strani dvorane i tako je usmjeren pogjetioc u tom pravcu - prema djelima Renića.

Prvi dio ove desne strane je nepodesan kao izložbeni prostor, jer nema dovoljno rasvjete /manjka jedan prozor/. Osim toga je desne strane još i znatno tamnija od lijeve. Da bi se ovaj negativ spasio i učinio uporabivim, nadinjen je uspješni pokušaj. Postavljen je na postamentima dve plastike u potpuno bijelon tonu. Time je potenciran kontrast tonova i rasvjete, a autor je oživio i postao uporabiv za izlaganje.

Srednji paravni, koji je prilično naslikan obuhvaća dva srednja stupa. Sa desne strane paravan prelazi

u nišu u kojoj su postavljeni jedna glava starca, jedna glava ranjenika sa aspektom odozgo i jedan akt. Sa ovakvim izborom mogla se polučiti izvjesna živost ne samo u motivima nego i u postavu. Glava starca postavljena je na visinu, sa koje bi bio na nju normalan aspekt. Glava ranjenika omogućila je postav u aspekt odozgo. Time je popunjeno dolnji horizont ovog prostora u kojem je vertikala prilično naglašena. Nešto više postavljeni ženski akt na desno uravnотаđio je visine. Visina postamenta kod akta niža je od onoga na kojem je glava starca, ali ipak tako da visina samog akta nadvišuje glavu starca.

Cezura u prostoru Turkalja polučena je akcentuiranim paravanom, koji je dijelio i optički i stvarno ovaj dio dvorane u dva dijela. Ovo je bilo potrebno da se ne dobije jedan dugačak a uzak prostor, koji ne bi bio ugodan ni po svojim razmjerima niti bi omogućavao odgovarajući prostor, pogotovo ne sa tim materijalom kojega je trebalo ovdje postaviti.

Teže je bilo ovu cezuru načiniti u desnom dijelu dvorane. Ovaj prostor već je rasčlanjen sa zastorom u desnom uglu i sa nišom. Zato je postavljen jedan mali paravan, koji po svojim dimenzijama - ne ide iznad visine prozora - djeluje gotovo dekorativno i akcentira figuru, koja стоји pred njim. Kao produženje paravana zamislijen je postament, pokriven tekstilom - isti ton i isti materijal kao i paravan - koji je nizak, u visini stolice i postavljen ovdje kao mjesto za sjedenje. Sam postav je ujedno komponiran tako, da bi se odavde, sjedeći na tom postamentu, malo zadovoljavajući pogled na sve strane dvorani. Ujedno je vodjeno računa i o pogledu koji će se sa ovog mesta pružiti na slijedeću dvoranu sa djelema Kršinića.

Juhn je iscrpno prikazan sa svojim varijacijama

jama Ženskih akrova. Ove figure su u glavnom kiparski rješavane. Gro njegovog opusa, koji je dekorativna keramika, uopće nije ovdje zahtvašen. Materijal je ograničen jedino na čistu plastiku.

D V O R A N A K R Š I N I Ć

Postav dvorane Frana Kršinića bio je teži problem nego se u prvi mih činilo. Dominanta njegovog rada je u prvom redu Ženski akt i to napose komponiran za materijal kamena. Narčita značajka i kvaliteta njegovih radova osjeti se tek u materijalu. Trebalo je postaviti dvoranu tako, da se osjeti u njoj značajka njegovog rada pa i materijal koji ovdje manjka. Ali je trebalo pokazati i radove zamisljene i izvedene u drugom materijalu, da se ne dobije utisak jednostavnosti, zatim niz varijacija jednog motiva, ali paziti da se ne dobije dojam dosadnog ponavljanja, i napokon motive drugog žanra sa kojima je Kršinić dao značajne kreacije.

Ponavljanje jednog motiva u varijantama može se izlagati u jednoj dvorani ali uz izvjesnu opasnost, da ovo unese u izložbeni materijal dosadu, a o autoru negativan sud - da sam sebe ponavlja u pomanjkanju invencije za nove motive. Ovo je pogotovo teže kada se to mora riješiti u Šestoj muzejskoj dvorani, gdje je posjetioc već prilično izmoren i gdje, nakon obilja materijala kojeg se vidi u nizu dvorana, ovakovo ponavljanje jednog motiva u više varijanata može djelovati negativno i temo gdje bi - da to stoji u prvoj i drugoj izložbenoj

dvorani - moglo djelovati interesantno.

U prvoj dvorani imamo ovakav slučaj sa Valdecovim motivima, koji se ponavljaju u četiri, pet i šest varijanata, odnosno razni motivi u istom okviru, stilizirani u jednu cjelinu, u sklopu jedinstvene kompozicije /Valdecove skice i reljeфи: "Zanati", "Personifikacija gora" и "Personifikacija rijeka u Hrvatskoj"/. Ovakav izbor, pa i postav materijala kao kod Valdeca, ne bi smio dozvoliti u kasnijim dvoranama ove zbirke, jer bi nesumnjivo negativno djelovalo.

Eventualna predpostavka, da posjetioc ulazi u prvu dvoranu moderne zbirke već nakon niza dvorana koje je prošao u drugim zbirkama. Gipsotke ne mjenja u stvari značaj ove prve dvorane. Posjetioc ulazeći u prvu dvoranu moderne zbirke dolazi u posve novi i drugi materijel. Dolazi u potpuno drugo razdoblje od onoga ranije. To je dovoljno da posjetioca ozvježi u tolikoj mjeri, da bi mu ovakav materijal u tome postavu mogao izgledati interesantan, a nebi djelevac zamarajuće.

Teže je to bilo u dvorani Frane Kršinića, koja je šesta u ovoj zbirci. Interesantan motiv "Budjenje", kojeg je Kršinić obradio u niz varijanata, komponirano za razni materijal, za bronzu i za kamen, prikazan je ovdje sa tri alternative. Svaka alternativa ima svoje značajke i bitno se međusobno razlikuju, premda je nesumnjivo jedan te isti motiv koji se u gradaciji kristalizira do posljednje najsuptilnije alternative koja je zamišljena i u konačnoj formi izvedena u kamenu.

Postav ovih alternativa izведен je tako, da one nisu neposredno povezane u prostoru. Ipak tako, da se uz jednu figuru - uz manju cesuru - može odmah vidjeti i drugu. Cesure su potrebne da se ovo ponavljanje motiva osjeti na takav način, koji te nebi nametljivo akcentuo - da se ne položi tome izričiti akcenat - Ovo je irao - da se ne položi tome izričiti akcenat - Ovo je

isto učinjeno i sa figurom Dijane, koja je također dana u dve alternative. U prvoj skici i u drugoj, definativnoj izvedbi za bronzu.

Da bi se dobio pogled na sve ove alternative, načinjeno je mjesto za sjedenje u ovoj dvorani tamo, gdje se može sve ove alternative vidjeti u najboljem aspektu.